

COL·LABORACIONS

Sobre el llibre: *L'art pre-romànic a Catalunya. Segles IX-X*, de XAVIER BARRAL I ALTET (Barcelona 1981).

Xavier Barral, en la introducció d'aquest llibre (pàg. 12), ja ens anuncia el seu propòsit d'*épater* amb el catàleg que inclou d'edificis exclosos com a pre-romànics. Com que alguns d'aquests havien estat considerats precisament pre-romànics en alguns escrits meus, que ell cita, voldria fer-hi les següents consideracions:

Sant Silvestre de Vallirana. A la pàg. 283, Xavier Barral diu que he volgut identificar aquesta ermita del segle XVIII amb una capella de Sant Silvestre mencionada el 912, però que l'actual no té res de pre-romànic i que la planta publicada és inexacta: l'absis no és de ferradura i la finestra del mur sud no existeix i que, a tot això, cal afegir que l'altar, suposadament pre-romànic, és obra construïda a sobre d'un enrajolat modern. Davant d'aquestes manifestacions haig de dir que, com ja afirmava a la meua nota ("Full Informatiu del Romànic", núm. 15, febrer 1979), és evident que al segle XVIII hi va haver una refecció d'aquesta capella que afectà la porta (a la llinda de la qual consta l'any 1793), la sagristia afegida a base d'esbotzar l'absis i, encara, la coberta refeta, segons sembla, amb solera de maó. Ara bé, si la capella hagués estat construïda de nova planta en aquest segle, com afirma el Sr. Barral, no es comprèn que no haguessin fet una obra més coherent i que la sagristia quadrangular no encaixi gens en un absis curvilini sobre el qual, a més, es remunta. Ultra això, als murs encara es poden veure els encaixos i les restes de bigues d'una coberta anterior a l'actual, de solera del segle XVIII. Respecte a les restes de l'altar que, efectivament, són sobre un paviment modern, enlloc de la meua nota no afirmo que sigui pre-romànic. Tant el paviment com l'altar deuen correspondre a la refecció del segle XVIII. Quant a la planta que publico, com afirmo a la nota, es tracta d'un croquis que "només vol donar una idea aproximada de la planta"; haig de dir que la part de l'absis és de construcció molt irregular (i molt diferent, això sí, en planta i en aparell de les capelles del segle XVIII que hi ha a la comarca) i que a certa altura la paret té l'aspecte d'un cert tancament en ferradura. Qualsevol que examini detingudament i no ràpida la capella ho pot comprovar. Ja dic a la meua nota que per a fer un pla complet caldria fer una obra de restauració, sobretot pel que es refereix a les finestres, avui tapades i arrebossades, ço que posa de manifest que són anteriors. El Sr. Barral és molt lliure de creure o no que aquesta capella és pre-romànica, com un hom és molt lliure de creure o no totes les seves afirmacions, però, segons la documentació existent a l'Arxiu Episcopal de Barcelona, l'any 1851 Josep Boguñà, propietari de Can Bogunyà i de la capella, a instàncies del bisbe, que li sol·licitava la llicència per al culte, afirmava que no en posseïa perquè el culte era immemorial, ço que confirmà el capellà de Vallirana basant-se en el llibre de fundacions, la consuetud i la pràctica inconclusa fins aquell dia. Si la capella hagués estat bastida de nou cinquanta-vuit anys abans, bé constaria als arxius episcopals, parroquials i particular, com és el cas de la capella propera del Remei del Mas Vila a Cervelló, bastida l'any 1798, amb autorització del bisbat, molt diferent en planta i en construcció de la de Sant Silvestre (1).

Sant Cristòfol (pàg. 283). En la meua nota afirmava que aquesta capella era reformada a la primera del segle XI amb una coberta d'embigats més elevada que la primitiva i una modificació del seu antic absis. Com que el Sr. Barral afirma sumàriament que no creu que quedi res de pre-romànic en aquesta ermita, desitjaria que detallés millor els motius de la seva negació i ensem que en donés el seu criteri positiu sobre aquesta construcció.

Santa Creu d'Olorda. Xavier Barral, a les pàgines 88-89, junt amb una fotografia d'aquesta església, afirma que el transepte "continu" més alt que la nau és en el nostre pre-romànic una solució freqüent, la més freqüent i la més original (Canapost, Sant Nicolau de Sabadell, Sant Pere de Terrassa, Santa Creu d'Olorda), basant-se en un treball meu que cita (sense que afirmi jo, però, que aquesta sigui la solució més freqüent). En canvi, a la pàgina 286, inclou aquesta església entre les que rebutja com a pre-romàniques, tot afirmant que "no hi queda res de pròpiament romànic, però certes estructures són una persistència de formes pre-romàniques al segle XI. La més important és el transepte elevat que talla la nau. Amb aparell romànic, té finestres de doble esqueixada i volta de canó. L'aparell de l'absis d'aquesta església és interessant per les filades de rajola". Veiem que hi ha una contradicció que es repeteix en la descripció de Sant Nicolau d'Arraona (pàg. 245, però inclosa en el seu catàleg de les pre-romàniques). Tot esperant que X. Barral ens aclareixi aquesta contradicció, no entenc què vol dir quan afirma que el mur de l'absis "és interessant"; si és diferent del transepte, que ell afirma que és romànic, bé per força ha d'ésser anterior, ja que és a un nivell inferior, i aleshores ¿es pot afirmar, com diu X. Barral, que "no hi queda res de pròpiament pre-romànic"? Esperem també que ens ho aclareixi, però haig de dir que l'aparell del transepte d'Olorda és molt semblant al del transepte de Sant Pere de Terrassa, sobre el qual X. Barral no fa cap comentari.

Montserrat PAGÈS i PARETES

1. Mossèn JAUME ARMENGOL, pvre., *Notes Històriques de l'ermita de la Mare de Déu del Remei del "Mas-Vila" de la parròquia de Sant Esteve de Cervelló* (Barcelona 1947).

SANT SADURNÍ

Església del Castell de Llordà

Nom: Sant Sadurní, Església del Castell

Agregat o lloc: Llordà

Municipi: ISONA

Comarca: Pallars Jussà

Bisbat: Seu d'Urgell

Arxiprestat: Tremp

Segle: XI

Consagració: 1040

Situació: Al Km 23 de la carretera d'Artesa de Segre a Tremp, hi ha a la dreta, en direcció est, el camí que en un quart d'hora mena fins al poble de Llordà i des d'aquest es puja al castell en uns quaranta minuts.

CARACTERÍSTIQUES

Planta: Basílica, quadrada, de tres naus de dos trams amb els absis a les capçaleres i el campanar a ponent de la nau de migdia. Només en resta el mur de separació entre la nau central i la de migdia, amb els dos arcs formers i els corresponents pilars.

Absis: tres de semicirculars desapareguts. En unes excavacions efectuades s'han trobat els fonaments de l'absis de migdia.

Frontis: totalment desaparegut

Porta: només resta la que fa comunicar la nau de migdia amb el campanar.

Voltes: Per les restes que queden a la paret del campanar, la de la nau de migdia era de canó amb un arc toral i, per tant, les altres dues és lògic que també ho fossin.

Campanar: de torre de planta quadrada. Resta el bassament i dos pisos. Entre el primer i el segon